

10. Шпіка П. Питання фінансової стабільності в центральних банках / П. Шпіка // Банки та банківські системи країн світу. – 2007. – № 3. – С. 4–15.
11. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків», схвалена Постановою Правління НБУ № 104 від 15.03.2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>.
12. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
13. Постанова № 368 від 28.08.2001 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.
14. Постанова №615 від 17.09.2015 «Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15>.
15. Рішення Правління НБУ № 393-рш від 01.11.2016 «Про схвалення процедур інспектування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=40872344.

УДК 336.77:631.1

Поліщук Н.В.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів
Вінницького фінансово-економічного університету

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті досліджено фінансово-кредитне забезпечення сільського господарства. Проаналізовано ефективні ставки по кредитах для юридичних осіб сільського господарства України, здійснено аналіз пропозицій по іпотечних кредитах від банків. Наведено основні вимоги до змін банківського кредитування в системі фінансового забезпечення для сталого розвитку сільського господарства.

Ключові слова: фінансово-кредитне забезпечення, сільське господарство, сталий розвиток.

Поліщук Н.В. ИСТОЧНИКИ ФИНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА

В статье исследовано финансово-кредитное обеспечение сельского хозяйства. Проанализированы эффективные ставки по кредитам для юридических лиц сельского хозяйства Украины, осуществлен анализ предложений по ипотечным кредитам от банков. Приведены основные требования изменений банковского кредитования в системе финансового обеспечения для устойчивого развития сельского хозяйства.

Ключевые слова: финансово-кредитное обеспечение, сельское хозяйство, устойчивое развитие.

Polischuk N.V. SOURCES OF FINANCIAL AND CREDIT SUPPLY FOR AGRICULTURAL DEVELOPMENT

The article analyzes the financial and credit support of agriculture. The effective rates on loans for legal entities of agriculture of Ukraine are analyzed, offers of mortgage loans from banks are analyzed. The main requirements of changes in bank lending in the system of financial provision for sustainable development of agriculture are presented.

Keywords: financial and lending, agriculture, sustainable development.

Постановка проблеми. Важливу роль у безперервності відтворювального процесу і розвитку підприємницької діяльності в аграрній сфері відіграє вітчизняна банківська система через запровадження прогресивних механізмів кредитування сільського господарства.

Ефективний розвиток банківського кредитування сільського господарства зумовлюється, насамперед, тим, що сьогодні саме АПК дає можливість вирішувати питання продовольчої безпеки, створювати надійне джерело бюджетних надходжень та потужний виробничо-економічний потенціал для розвитку сільських територій. Така суттєва стратегічна важливість сільського господарства поряд із недостатньою привабливістю для приватних інвесторів унаслідок сезонності виробництва продукції, високих сільськогосподарських ризиків, відсутності ліквідної застави, залежності від природно-кліматичних умов зумовлює необхідність пошуку нових інструментів фінансування. Ситуація ще більше ускладнюється високим рівнем невизначеності, що притаманний діяльності таких підприємств.

Спостерігається обмежений доступ сільськогосподарських підприємств до банківського кредитування, що пов'язано з низкою об'єктивних та суб'єктивних

чинників, які потребують теоретичного вивчення та практичного вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями фінансово-кредитного забезпечення сільського господарства займалися такі вчені-дослідники, як: Р.М. Безус, В.М. Березовик, Б.В. Данилів, Г.В. Корнійчук, Л.В. Кузнецова, М.Й. Малік, А.В. Маніло, П.Т. Саблук та ін. Однак постійні зміни законодавчої бази та нестабільність економічної ситуації зумовлюють необхідність дослідження сучасного стану кредитування сільського господарства в Україні.

Мета статті полягає у дослідженні джерел кредитування та тенденцій фінансово-кредитного забезпечення сільського господарства в Україні у забезпеченні його сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питанням фінансування та кредитного забезпечення сільського господарства в Україні присвячено низку праць. Зокрема, Л.В. Кузнецова розкриває сутність та роль агропромислового комплексу, його особливості, що створюють необхідність використання банківських позичок. Автор запропонувала методологію формування системи фінансового забезпечення розвитку підприємств АПК з обґрунтуванням розподілу системи забезпечення на дві

підсистеми – фінансову та кредитну; також визначено роль банківського кредиту у фінансуванні підприємств агрокомплексу, проаналізовано світовий досвід щодо участі держави та банків у розвитку агроекономіки. Важливо звернути увагу на рекомендації щодо вдосконалення взаємовідносин банків та підприємств АПК, використання яких буде сприяти активізації процесів банківського кредитування [1].

В.Г. Корнійчук досліджує місце кредиту як фактору фінансового забезпечення економічного зростання сільськогосподарських підприємств. Зокрема, розглянуто механізм банківського кредитування підприємницької діяльності, який визначається для кожного комерційного банку окремо. Встановлено, що нині кредитування сільськогосподарських підприємств перебуває на стадії розвитку: розроблена і прийнята нормативно-правова база, розвивається кредитна кооперація на селі. Водночас існує необхідність розроблення та запровадження комплексної системи фінансової підтримки інноваційної діяльності, зокрема щодо механізмів здепешлення кредитів і заохочення банків до кредитування інноваційних проектів у сільському господарстві [2].

Актуальними питаннями кредитування сільського господарства займаються Р.М. Безус та А.В. Маніло [3], якими значну увагу приділено факторам, що визначають сучасний стан агропромислового комплексу України та особливості аграрного сектору, що впливають на кредитні відносини. Визначено роль банківського кредитування у розвитку аграрних підприємств, розглянуто види та умови надання кредитів. Запропоновано шляхи удосконалення кредитного забезпечення сільського господарства в умовах кризових явищ в економіці України.

Проведемо аналіз кредитування сільського господарства в Україні. Дослідження процесу кредитування за останні роки свідчить про нестабільну ситуацію в кредитуванні сільського господарства. Так, суттєво скоротилося кредитування сільськогосподарських підприємств у 2015 р. На кінець 2015 р., за даними Національного банку України, загальний обсяг наданих кредитів у сільське господарство становив 48 425 млн. грн. [4].

Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) станом на кінець грудня 2015 р. [4] наведено на рис. 1.

Державна фінансова підтримка сільгосптоваровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції в 2017 р. наведена в табл. 1. Розподіл бюджетної догації для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції в 2017 р. станом на 15.09.2017 Мінагрополітики перераховано всього 2 315,0 млн. грн. [5]. Надано кредитів фермерським господарствам у розмірі 16 500 тис. грн., що свідчить про виконання розпису асигнувань на 66%.

Окрім того, на часткову компенсацію вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва за рахунок коштів загального фонду сільськогосподарським товаровиробникам – отримувачам часткової компенсації вартості техніки та обладнання з реєстраційного рахунку Мінагрополітики спрямовано 355 тис. грн., залишок коштів на реєстраційному рахунку – 272,571 тис. грн. [5].

Законом «Про Державний бюджет України на 2017 рік» (зі змінами) Мінагрополітики передбачено видатки в обсязі 5 592,6 млн. грн.

Станом на 15.09.2017 виконавцям бюджетних програм, згідно з річним розписом асигнувань загального фонду державного бюджету України, спрямовано 2 901,5 млн. грн., із них за бюджетною програмою 2801580 «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» – 520,2 млн. грн., з яких перераховано:

– 519,2 млн. грн. на небюджетний рахунок, відкритий у Державній казначейській службі України,

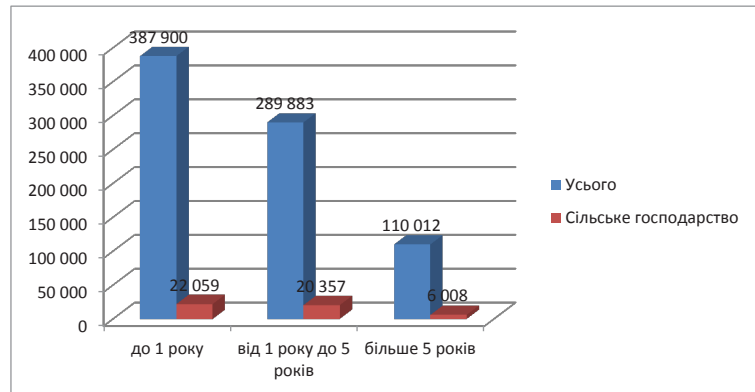

Рис. 1. Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) станом на кінець грудня 2015 р. [4]

Таблиця 1

Фінансування видатків по Міністерству аграрної політики України за рахунок коштів загального фонду державного бюджету (тис. грн.)

Найменування видатків за програмною класифікацією	Затверджено річним розписом асигнувань на 2017 р.	У тому числі на січень-вересень	Виділено асигнувань	Фактично спрямовано станом на 15.09.17
Надання кредитів фермерським господарствам	25 000,0	16 500,0	16 500,0	0,0
Державна підтримка галузі тваринництва	170 000,0	30 700,0	30 700,0	0,0
Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників	1 473 000,0	874 208,3	874 208,3	520 208,3
із них: бюджетна догація для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції	923 000,0	519 208,3	519 208,3	519 208,3
часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва	550 000,0	355 000,0	355 000,0	1 000,0

Джерело: складено за даними [5]

для автоматичної виплати дотацій у рамках держпідтримки сільгосптоваровиробників відповідно до Порядку розподілу бюджетної дотації для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції у 2017 р., затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 № 83;

– 1,0 млн. грн. на реєстраційний рахунок для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва (Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 № 130) [5].

Протягом останніх років зросла залежність функціонування сільського господарства від фінансово-кредитної системи і продовжує ще більше зростати. Сьогодні аграрний сектор економіки перебуває у незадовільному стані, потреби сільського господарства України в додатковому капіталі все ще становлять близько 60 млрд. дол. США. На думку фахівців, 57% зазначеної суми потрібно вкласти у рослинництво, 43% – у тваринництво [6, с. 293]. При цьому сезонність виробництва у сільському господарстві за нормального відтворювального процесу вимагає забезпечення раціонального співвідношення між власними і залученими коштами.

До числа країн із найбільш високою питомою вагою позикових коштів в основному капіталі сільського господарства належать Англія, ФРН, Франція, Італія, Бельгія та скандинавські країни. Надають позикові кошти для сільського господарства у цих країнах державні кредитні установи, і лише в окремих країнах більшу частку займають позички приватних комерційних банків. Так, в Англії частка держави і кооперації в кредитуванні сільського господарства традиційно мала (10–12% у загальній заборгованості фермерів). А у Франції державний кредит переважає – питома вага державно-кооперативної системи «Креді Агріколь» у кредитній заборгованості сільського господарства становить близько 90%, приблизно таке ж положення в Іспанії. У скандинавських країнах, що відрізняються значним розвитком сільськогосподарської кооперації, основна маса позикового капіталу надходить у сільське господарство з кооперативних кредитних установ, кредитних кас, іпотечних об'єднань [7].

Проаналізувавши першу п'ятірку банків України, зображену в табл. 2, слід відзначити, що вимоги

до позичальника та собівартість кредиту досить суттєві, що й є основною причиною відсутності попиту на кредитні банківські продукти.

Посилити зацікавленість та повернути населення до села можливо, на нашу думку, шляхом кредитування на придбання чи будівництво житла в сільській місцевості. Та тут, як і загалом на ринку житла, існує низка перешкод, які не дають змоги запустити ринок. Проблема є саме умови кредитування. Хоча з початку поточного року середні реальні ставки по іпотечних кредитах дещо знизилися, у середньому на 1%, та залежно від терміну кредиту становили 23,04–25,32% річних, але вони знаходяться на високому рівні, і кредити за такими ставками є дорогими (табл. 3).

Проведений аналіз свідчить, що найменший діапазон ставок у банку «Індустріалбанк», а найбільший – у VS Bank («Фольксбанк»), при цьому високі розміри авансового внеску – 50% і 40% відповідно, що пов'язано з великими ризиками, тому банки пропонують великі відсотки авансованих внесків.

В Україні банківське кредитування в системі фінансового забезпечення сталого розвитку сільського господарства залишається невизначеним. Ризик та невизначеність відіграють важливу роль у діяльності підприємств, уміщуючи в собі протиріччя між реальним і запланованим. Усунути невизначеність неможливо, оскільки вона є елементом об'єктивної дійсності. Але слід зазначити, що невизначеність не завжди є негативним фактором, оскільки усвідомлення факту її існування мотивує до самостійного вирішення управлінських завдань, ініціативності та творчого пошуку.

Економічні відносини банків та підприємств сільського господарства у процесі кредитування реалізуються в умовах неоднозначності протікання реальних соціально-економічних процесів, різноманіття можливих станів і ситуацій реалізації рішення, в якому в майбутньому можуть опинитися господарюючі суб'єкти.

На нашу думку, іпотечне кредитування суб'єктів господарювання в сільській місцевості в Україні має перспективи розвитку, якщо в країні буде проводитися політика, що зможе розвивати та вдосконалювати цю сферу економіки.

Висновки з проведеного дослідження. Результати проведеного дослідження свідчать, що джерелом фінансово-кредитного забезпечення сталого розви-

Таблиця 2

Ефективні ставки по кредитах для юридичних осіб

Банк	Програма	Ефективна ставка
Укрексімбанк	Кредит «Розвиток бізнесу»	21,9%
Укргазбанк	Кредит «Розвиток бізнесу»	24,06%
UniCreditBank ТМ	Кредит «Іпотека»	25,5 %
Укрсоцбанк	Кредит «Покупка ОС і НА»	29,5%
ПриватБанк	Кредит «Овердрафт»	32%

Джерело: складено за даними [8]

Таблиця 3

Пропозиції по іпотечних кредитах від банків

Банк	Максимальний термін	Авансовий внесок	Діапазон ефективних ставок, річних
Індустріалбанк	20 р.	50%	21,39-24,2%
Кредобанк	20 р.	30%	21,82-25%
UniCreditBank	20 р.	40%	22,72-24,91%
VS Bank (Фольксбанк)	20 р.	40%	23-25,32%
Ощадбанк	20 р.	30%	23,09-25,77%
CreditAgricole	20 р.	50%	24,89- 29,35%

Джерело: складено за даними [9]

тку сільського господарства є саме власні та залучені кошти, а також державна підтримка аграрного сектору економіки. Вивчення складу та структури кредитного забезпечення свідчить про те, що спостерігається тенденція до зростання частки залучених коштів у загальній структурі кредитних зобов'язань сільського господарства.

В Україні банківське кредитування в системі фінансового забезпечення стало розвинутою сільського господарства залишається невизначеним. Ризик та невизначеність відіграють важливу роль у діяльності підприємств, вміщуючи в собі протиріччя між реальним і запланованим. Усунути невизначеність неможливо, оскільки вона є елементом об'єктивної дійсності. Але слід зазначити, що невизначеність не завжди є негативним фактором, оскільки усвідомлення факту її існування мотивує до самостійного вирішення управлінських завдань, ініціативності та творчого пошуку.

Проведений аналіз банківського кредитування в системі фінансового забезпечення стало розвинутою сільського господарства свідчить, що необхідно: вдосконалити нормативно-правову базу та законодавство, адаптувати нормативні акти до особливостей кредитування сільськогосподарських суб'єктів господарювання; розширити канали доступу до інформації про кредитування під іпотеку, забезпечити її доступність, простоту, прозорість, наприклад засобами масової інформації: рекламою, інформацією в Інтернет-ресурсах; розробити програми кредитування населення села з урахуванням доходів та інших особливостей для зацікавлення до повернення в село; оптимізувати довгострокові кредитні ресурси у банках, щоб забезпечити безперебійне довгострокове кредитування; мінімізувати фінансові витрати та витрати часу на процедуру оформлення кредиту.

Перспективи подальших досліджень полягають у тому, що існує низка правових і організаційних проблем, які не дають змоги банкам використовувати земельні ділянки сільськогосподарського призначення як предмета застави. На нашу думку, вирішення зазначених питань буде предметом майбутніх наукових досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кузнєцова Л.В. Банківський кредит як джерело фінансового забезпечення розвитку АПК України / Л.В. Кузнєцова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 9–1. – Ч. 1. – С. 183–186.
2. Корнійчук Г.В. Теоретичні основи кредитного забезпечення як фактору економічного зростання сільськогосподарських підприємств / Г.В. Корнійчук // Облік і фінанси. – 2014. – № 4. – С. 103–107.
3. Безус Р.М. Особливості банківського фінансування аграрних підприємств / Р.М. Безус, А.В. Маніло // Агросвіт. – 2014. – № 1. – С. 27–30.
4. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
5. Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/23516>.
6. Березовик В.М. Проблеми розвитку кредитних відносин комерційних банків з підприємствами агропромислового комплексу України / В.М. Березовик // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. – 2002. – № 2. – С. 291–295.
7. Сайт Світового банку [Електронний доступ]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org/>.
8. Finance.ua: Ефективні ставки по кредитах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://finance.ua/ru/>.
9. «Простобанк Консалтинг»: Іпотечные кредиты дешевле на фоне сокращения максимального срока кредитования [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://www.prostobank.com/>.